

DİN SOSYOLOJİSİ TARİHİ

Editör

Prof. Dr. Emine Öztürk

Yazarlar

Prof. Dr. Emine Öztürk

Prof. Dr. Niyazi Akyüz

Dr. Öğr. Üyesi Nural Savcı

Arş. Gör. Muhammet Fatih DEMİRDAĞ

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7451-07-9

Kitap Adı

Din Sosyolojisi Tarihi

Editör

Prof. Dr. Emine ÖZTÜRK

Yazarlar

Prof. Dr. Emine ÖZTÜRK

Prof. Dr. Niyazi AKYÜZ

Dr. Öğretim Üyesi Nural SAVCI

Arş. Gör. Muhammet Fatih DEMİRDAĞ

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

SOC039000

DOI

10.37609/akya.329

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İçindekiler

1.Bağımsız Bir Bilim Dalı Olarak Din Sosyolojisi	1
1.1. Sosyolojide Temel Kavramlar.....	1
1.2. Sosyoloji-Din ve Din Sosyolojisi İlişkisi ve Farklı Din Tanımları.....	18
1.2.1. Dinin Sosyolojik Fonksiyonları.....	26
1.3. Din Sosyolojisinin Konusu	29
1.4. Din Sosyolojisinin Amacı.....	31
1.6. Din Sosyolojisinin Tarihi.....	35
1.6.1. Kıta Avrupası'nda Din Sosyolojisi.....	36
1.6.2. Din Sosyolojisinin Doğuşu ve Gelişmesi	38
1.6.3. Kıta Avrupası'nda Din Sosyolojisi	41
1.6.3.1. Charles Louis De Secondat De Montesquieu (18 Ocak 1689-10 Şubat 1755)	43
1.6.3.2. Claude Henri De Rouvray Comte De Saint Simon (17 Ekim 1760-19 Mayıs 1825)	47
1.6.3.3. Isodore Auguste Marie François Xavier Comte (19 Ocak 1798- 5 Eylül 1857)	50
1.6.3.4. Herbert Spencer (27 Nisan 1820-8 Aralık 1903)	55
1.6.3.5. Frederic Le Play (1806-1888)	60
1.6.3.6. Karl Marx (5 Mayıs 1818-14 Mart 1883)	63
1.6.3.7. Emile Durkheim (15 Nisan 1858-15 Kasım 1917).....	67
1.6.3.8. Ferdinand Tönnies (1855-1936).....	80
1.6.3.9. Marquis Vilfredo Frederico Damaso Pareto (15 Temmuz 1848-19 Ağustos 1923)	85
1.6.3.10. Max Weber (21 Nisan 1864- 14 Haziran 1920).....	92
1.6.3.11. Radcliffe Brown (17 Ocak 1881-24 Ocak 1955), Talcot Parsons (13 Aralık 1902- 8 Mayıs 1979), Robert Merton (4 Temmuz 1910 - 23 Şubat 2003) ve İşlevselcilik Namıdiğer Fonksiyonalizm Teorisi	102

1.6.3.11.1. Radcliffe Brown'un Hayatı	102
1.6.3.11.2. Fonksiyonalist Teorinin Genel Çerçevesi	104
1.6.3.11.3. Talcot Parsons'ın Hayatı	107
1.6.3.11.4. Talcot Parsons'ın Sosyolojisi	114
1.6.3.12. Sembolik Etkileşimcilik.....	119
1.6.3.13. Eleştirel Teori ya da Namıdiğer Frankfurt Okulu ve Tarihsel Serüveni İle Sosyolojik Görüşleri ve Din Sosyolojisi İle İlgili Görüşleri	123
1.6.3.14. Etnometodoloji.....	135
1.6.3.15. Jenetik Strüktüralizm.....	137
1.7.1.2.16. Aksiyonalist Teori	139
1.6.4. İslam Dünyasında Din Sosyolojisi.....	142
1.6.4.1. İbn Haldun, Ebu Zeyd Velıyyuddin Abdurrahman B. Muhammed B. Muhammed B. Muhammed B. Hasen El-Hadrami El-Mağribi Et-Tunisi El-Endelusi (27 Mayıs 1332-17 Mart 1406)	142
1.6.4.2. Osmanlıda Din Sosyolojisi.....	161
1.6.4.2.1. Kâtip Çelebi, Naima ve Mizanu'l Hakk Fi İhtiyari'l Ehakk	161
1.6.4.2.2. Abdullatif Subhi Paşa (11 Kasım 1818- 17 Ocak 1886)'e Abdullatif Subhi Paşa'nın Tarihçiliği ve Tarihsel Sosyoloji Anlayışı	187
1.6.4.2.3. Ahmet Cevdet Paşa (11 Kasım 1818-17 Ocak 1886) ve Ahmet Cevdet Paşa'nın Tarihçiliği ve Tarihsel Sosyoloji Anlayışı	194
1.6.4.3. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasında Türkiye'de Sosyoloji.....	205
Sonuç.....	210
Kaynaklar	212

KAYNAKLAR

- Abdullatif Subhi Paşa, Miftahu'l İber(İnsanlık ve Peygamberler Tarihine Giriş, Transkripsiyon: Prof.Dr.Emine Öztürk & Arş.Gör.Sertaç Demir, Tashih:Muharrem Tan, Rağbet Yay., İstanbul, 2016.
- Akyıldız, Ali; "Subhi Paşa Maddesi", TDV İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.XXXVII, İstanbul, 1993.
- Aron, Raymond, Sosyolojik Düşüncenin Evreleri, Bilgi Yayınevi, çev: Korkmaz Alemdar, Ankara, 2000.
- Arslantürk, Din Sosyolojisine Giriş, s.368-369; Kâtip Çelebi, Mizanü'l-Hakk fi İhtiyari'l-Ehakk, Çev: Orhan Şaik Gökyay, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2008.
- Arslantürk, Kutsalın Dönüşü, Ayışığı Kitapları Yayınları, İstanbul, 1998.
- Arslantürk, Yokuşun Başında Osmanlı Devleti, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2017.
- Arslantürk, Zeki & Amman, M. Tayfun; Sosyoloji, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2017.
- Arslantürk, Zeki; Din Sosyolojisine Giriş, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2015.
- Arslantürk, Zeki; Din Sosyolojisine Giriş, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2015.
- Bağce, H. Emre; Frankfurt Okulu, Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2013.
- Bayyigit, Mehmet, Din Sosyolojisi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlahiyat Önlisans Programı Ders Kitabı, editör: Talip KÜÇÜKCAN; Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2013.
- Bottomore, Tom; Frankfurt Okulu ve Eleştirisi, Çev. Ümit Hüsrev Yolsal, İstanbul: Say Yayınları, 2013.
- Bottomore, Tom; Frankfurt Okulu, Çev. Ahmet Çiğdem, Ankara: Vadi Yayınları, 1997.
- Çapcıoğlu, İhsan & Akyüz, Niyazi; Din Sosyolojisi El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2013.
- Durdu, Zafer; "Frankfurt Okulu'nun Sosyal Bilim Anlayışı", Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi, Sayı: 15, 2006.
- Er, İzzet, "Din Sosyolojisi" Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara, 1994, C: IX.
- Er, İzzet; "Din Sosyolojisi" Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara, 1994, C: IX.
- Erez, Ebru; Feodal Sistemin Sosyal Yapı Üzerine Etkisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman 2017.
- Eserpek, Altan, Sosyoloji, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981.
- Fukuyama, Francis; Güven (Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması), çev: Ahmet Buğdaycı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.
- Furat, Ahmet Subhi; Kısas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1976.
- Giddens, Anthony; Sosyoloji, Kırmızı Yayınları, 2008, İstanbul.
- Goldmann, Lucien; Frankfurt Okulu, Ed. H. Emre Bağce, Ankara: Doğu-Batı Ya-

- yınları, 2013.
- Gökyay, Orhan Şaik; Mizanü'l-Hakk fî İhtiyarî'l-Ehakk'ın Önsözü, İstanbul: Kabcacı Yayınları, 2008.
- Gönç Şavran, Temmuz; Klasik Sosyoloji Tarihi, editör: Prof. Dr. Serap Suğur, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 2013.
- Günay Ünver, Din Sosyolojisi, İnsan Yayınları, İstanbul, 2020.
- Güvenç, Türk Kimliği, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997
- Halaçoğlu, Yusuf & Aydın, Mehmet Akif; "Ahmet Cevdet Paşa Maddesi", TDV İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, C. VII.
- Horkheimer, Max & Adorno, Theodor W.; Aydınlanmanın Diyalektiği, Çev. Oğuz Özgül, Kabcacı Yayınevi, İstanbul, 1995.
- Horkheimer, Max, Akıl Tutulması, Metis Yayınları, İstanbul, 1998.
- <https://www.sorubak.com/blog/tarih-biliminde-olay-ve-olgu-kavramlari.html>, Erişim Tarihi: 21.04.2020. Ayrıca konuyla ilgili bkz. <https://www.tarihyolu.com/olay-ve-olgu-kavrami/>, Erişim Tarihi: 21.04.2020.
- İbn Haldun, Ebu Zeyd Veliiyuddin Abdurrahman b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Hasen el-Hadrami el Mağribi et-Tunisi, et-Ta'rif (Bilim ve Siyaset Arasında Hatıralar), çev: Vecdi Akyüz, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017.
- İbn Haldun, Ebu Zeyd Veliiyuddin Abdurrahman b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Hasen el-Hadrami el Mağribi et-Tunisi, Mukaddime, Çev: Halil Kendir, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yay., İstanbul, t.y.
- Jay, Martin; Diyalektik İmgelem-Frankfurt Okulu ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü Tarihi 1923-1950, Çev. Ünsal Oskay, Ara Yayıncılık, İstanbul, 1989.
- Kâtip Çelebi, Bozuklukların Düzeltilmesinde Tutulacak Yollar, Çev: Ali Can, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Ankara, 1982.
- Kellner, Douglas, Critical Theory, Marxism and Modernity, Polity Press and John Hopkins University Press, Cambridge & Baltimore, 1989.
- Kızılçelik, Sezgin, Sosyoloji Tarihi, C:I., Anı Yayıncılık, Ankara, 2017.
- Kızılçelik, Sezgin, Sosyoloji Teorileri-I, C: I, Yunus Emre Yayıncılık, Konya, 1994.
- Kirman, Mehmet Ali; Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2004.
- Kocamemi, Fazıl Bülent; Baba, Oğul, Torun, Ekinoks Yayınları, İstanbul.
- Koçak, Orhan; "Maelström Üslubu", Defer, Sayı.5, Haziran-Eylül, 1988.
- Larrain, J., İdeoloji ve Kültürel Kimlik, Çev. N. Nur Domeniç, İstanbul: Sarmal Yayınları, 1995.
- Marshall, Gordon; Sosyoloji Sözlüğü, çev. Osman Akınhay & Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, s. 732.
- Meriç, Cemil; İlk Sosyolog-İlk Sosyalist Saint Simon, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Monteil, Vincent, "Önsöz", Mukaddime, çev: Sevim Belli , Onur , Yay., Ankara, 2014.
- Montesquieu, Kanunların Ruhu Üzerine, çev: Fehmi Baldaş, H2iperlink Yayınları, İstanbul, 2014.

- Oskay, Ünsal, Çağdaş Fantazya, AYKO Yayınları, Ankara, t.y.
- Ozansoy, Cüneyt Fahri; “Bilimde Değer Sorunu ve Pozitivizm İlişkisi Üzerine Bazı Gözlemler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.47, Sayı.1, 1998.
- Ozansoy, Cüneyt Fahri; Bilimde Değer Sorunu ve Pozitivizm İlişkisi Üzerine Bazı Gözlemler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.47, Sayı.1, 1998.
- Pirenne, Henri, Ortaçağ Avrupa’sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi, çev. Uygur Kocababaşoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Plank, Ulrich; “Yakın Doğuda Sosyal Gruplar”, (çev. Zeki Arslantürk), Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Erzurum, 1980.
- Roberts, J.M.; Avrupa Tarihi, İstanbul: İnkılap Yayınevi. 2010.
- Sezen, Yumni, Sosyoloji Açısından Din, İFAV Yayınları, İstanbul, 1998.
- Slater, Phil; Frankfurt Okulu, Çev. Ahmet Özden, Kalcı Yayınları, İstanbul, 1998.
- Sucu, İlyas, Türk Sosyoloji Tarihinde Sosyal Bilim Ekolü, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. H. Bayram Kaçmazoğlu, Malatya, 2014.
- Tar, Zoltan; The Frankfurt School-The Critical Theories of Max Horkheimer and Theodor W. Adorno, A Wiley-Interscience Publication, New York, 1977.
- Taylan, M. Adil, Malumat-ı Ahlakîyye ve Medenîyye, Matba’a-i Âmire.
- Therborn, Göran; Frankfurt Okulu, Ed. H. Emre Bağce, Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2013.
- Uludağ, Süleyman, Mizanü’l-Hakk fi İhtiyari’l-Ehakk’ın Açıklamalar Kısımı, Kalcı Yayınları, İstanbul, 2008.
- Uludağ, Süleyman; “İbn Haldun Maddesi”, TDV İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1999.
- Ülken, Hilmi Ziya, İctimai Doktrinler Tarihi, Yenidevir Basımevi, İstanbul, 1941.
- Wach, Jocheim; Din Sosyolojisi, (çev. Ünver Günay), İFAV Yayınları, İstanbul, 1995.
- Wallerstein, Immanuel; Bildiğimiz Dünyanın Sonu, Çev. Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2000.